

KOZA Platformu Çocuğun Yüksek Yararı Politikası

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi

1- Hukuki Çerçeve

Türkiye de dahil olmak üzere 196 ülkenin taraf olduğu 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) çocukların korunmasına ilişkin temel yasal belgedir. Beş genel prensip içerir:

- Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (madde 1).
- Çocukları etkileyen tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararı birincil düşünce olacaktır (madde 3).
- Irk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal, etnik veya sosyal köken, mülkiyet, engellilik, doğum veya diğer statüler temelinde ayrımcılık yapılmayacaktır (madde 2).
- Taraf devletler, her çocuğun temel yaşam hakkına sahip olduğunu kabul eder ve çocuğun hayatta kalmasını ve gelişmesini mümkün olan azami ölçüde sağlar (madde 6).
- Çocukların, kendilerini etkileyen tüm konularda görüşlerini özgürce ifade etme hakları güvence altına alınır ve görüşlerine çocuğun yaşına ve olgunluk düzeyine göre gereken ağırlık verilir (madde 12).

“Yüksek Yararlar” ilkesi, genel olarak bir çocuğun refahını tanımlar. Bu refah, çocuğun yaşı, olgunluk düzeyi, ebeveynlerin varlığı veya yokluğu, çocuğun çevresi ve deneyimleri gibi çeşitli bireysel koşullar tarafından belirlenir.

2- Kapsamlı Çocuk Koruma Yaklaşımı

Kapsamlı bir çocuk koruma yaklaşımı, henüz 18 yaşını doldurmamış çocuğa yönelik istismarı, ihmali, sömürü ve şiddeti önlemek ve bunlara karşı etkili bir şekilde yanıt vermek için tasarlanmış yasalar, politikalar, prosedürler ve uygulamalardan oluşur.

3- Çocuğun Yüksek Yararı İlkesini Uygulama

a- İlkenin Ölçeği

KOZA Platformu, temas halinde bulunduğu 18 yaşını doldurmamış tüm çocukların haklarını korumayı ve mümkün olan her fırsatta geliştirmeyi taahhüt eder. Bunu yaparken, ÇHS'de yer alan hak ve ilkeleri rehber kabul eder. ÇHS'nin 3. maddesinden doğan, çocuğun yüksek yararının birincil düşünce olacağı ilkesi, KOZA Platformu'nun ilgili çocukları etkileyen herhangi bir eyleminde sistematik bir şekilde uygulanmalıdır.

b- Çocuğun Yüksek Yararının Tespiti (ÇYYT)

Yüksek yararın tespiti, çocuğu etkileyen ve daha sıkı usul tedbirleri gerektiren özellikle önemli kararlar için çocuğun üstün yararını belirlemek üzere tasarlanan süreci tanımlar. Bu süreç, ayrımcılık olmaksızın yeterli çocuk katılımını sağlamalıdır. Ayrıca çocuğun görüşlerine yaş ve olgunluk düzeyine göre gereken ağırlığın verilmesine izin vermelidir. Tüm bu süreç ihtiyaç duyulduğu takdirde ilgili uzmanlık alanlarına sahip karar vericileri içerir ve en iyi seçeneği değerlendirmek için ilgili tüm faktörleri dengeler. Çocuğa yönelik sunulacak herhangi bir destek hizmeti öncesinde çocuğun bakımından sorumlu en az bir kişinin sözlü veya yazılı onayına tabidir.

4- Çocuk Koruma Sistemini Desteklemek

Yüksek yarar ilkesini uygulama sorumluluğu öncelikle ve her şeyden önce, uluslararası yasal yükümlülüklerinden kaynaklanarak devletlerindir. Devletler, kendi çocuk koruma sistemleri çerçevesinde, en iyi seçeneği belirlemek ve değerlendirmek amacıyla, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi için yeterli çocuk katılımını ve ilgili uzmanların katılımını sağlayan uygun prosedürleri kullanmalıdır. KOZA Platformu ve ortakları bu nedenle ulusal çocuk koruma sistemlerini çocukların korunması üzerindeki yararlı etkiyi pekiştirmek için, her bir aktörün karşılaştırmalı avantajlarını temel alır. Doğrudan aksiyon almak yerine, Türkiye'deki var olan çocuk koruma sistemini ortaklık ruhuyla çocuğun yüksek yararına yönelik desteklemeye çalışır. Risk altında olduğu değerlendirilen bir çocuğun durumu yetkililerle çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak paylaşılabilir. Ayrıca, KOZA Platformu adına çocuklarla iletişime geçecek kişilerin çocuk koruma sistemine dair farkındalığının olduğundan ve bu farkındalığın çocuğun yüksek yararına destek olacak şekilde bir işlevsellikte olduğundan emin olunmalıdır.

Çocuğun Yüksek Yararının Tespiti (ÇYYT) Prosedürü ve Karar Alma

1- ÇYYT Yaklaşımı

ÇYYT sürecinin bütünlüğü için, temel ilkelere uyulması esastır. Bu kılavuz ilkelerde tavsiye edilen usule ilişkin uygulamalar, çocuğun karar alma sürecine yeterli katılımı, gerekli olduğu takdirde farklı uzmanlığa sahip kişilerin karar alma sürecine katılımı ve prosedürün her adımının sistematik dokümantasyonunu içerir. Bu bağlamda, çocuk ve çevresi hakkında kapsamlı bilgilerin toplanması ve analizi özel bir önem taşımaktadır.

2- Standart Çalışma Prosedürleri

ÇYYT sürecinin adilliğini, şeffaflığını ve etkinliğini sağlamak için KOZA Platformu'na özgü Standart Çalışma Prosedürlerinin (SÇP'ler) uygulamaya konulması gerekmektedir.. KOZA Platformu'na özgü bu tür prosedürler, ortaklarla işbirliği içinde geliştirilmeli ve ulusal bağlam ile operasyonel gerçekler dikkate alınmalıdır. ÇYYT prosedürleri tek başına oluşturulmamalı, kapsamlı bir çocuk koruma sisteminin parçası olmalıdır. Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve bunlara yanıt verilmesi için ilgili SÇP'ler ile bağlantılar da kurulmalıdır. Bu bağlamda, çocuğun yüksek yararı için KOZA Platformu'nun yürüttüğü vaka yönetim SÇP'si gerekli aksiyonlara ilişkin karar almak adına referans olacaktır.

3- Bir ÇYYT Süpervizörü Atama

ÇYYT'ye ihtiyaç duyulan vakalar için önemli bir gereklilik de ÇYYT sürecini yürütmekten ve denetlemekten sorumlu bir gönüllü personel belirlemektir. Çocuk koruma veya çocuk refahı uzmanlığına veya en azından toplum hizmetleri veya koruma uzmanlığına dair yetkinliği olan bu gönüllü KOZA Platformu yönetimi tarafından atanmalıdır.

4- Veri Toplama

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile mutlak uyumluluk içerisinde gerçekleşecek olan tüm veri toplama faaliyetleri kapsamında ÇYYT süreci için gereken bilgileri toplama görevi, KOZA Platformu bünyesinde görevlendirilmiş gönüllüler tarafından yapılır ve ÇYYT süpervizörü tarafından tüm süreç süpervize edilir. Böylece veri toplama çalışmalarının çocuğun yüksek yararını gözetmesi sağlanmış olunur. Çocuğa dair herhangi bir fotoğraf, video, kişisel bilgi ve türevi çocuğa doğrudan veya dolaylı olarak ait şeyler çocuğun bakımından sorumlu kişilerin ve çocuğun onayı olmaksızın elde edilemez ve kullanılamaz.

5- Var Olan Veriyi Doğrulama

Toplanan bilgilerin doğrulanması, özellikle çocuklara yoğun stres, üzüntü, kaygı hissettirmiş yaşantıların anlatılmasını gerektiren durumlarda, çocuğu tekrarlanan görüşmelere maruz bırakmaktan kaçınmak için önemlidir. ÇYYT süpervizörüne ilgili tüm bilgilere erişim hakkı verilmelidir.

6- Çocuğun Görüşünü Kavrama

Kendi görüşlerini oluşturabilen bir çocuğun, kendisini ilgilendiren her konuda bu görüşlerini özgürce ifade etmesi teşvik edilmelidir. Çocukla yapılan görüşmeler bu nedenle ÇYYT sürecinde merkezi bir rol oynar. Önerilen bir eylemin çocuğun refahı üzerindeki etkisini doğru bir şekilde değerlendirmek için çocuğun düşüncelerini, duygularını ve fikirlerini bilmek önemlidir.

Olgunluk durumuna göre çocuğa da bilgi verilmelidir. ÇYYT sürecinin amaçları doğrultusunda KOZA Platformu topladığı bilgilere dair niyeti çocuğa belirtilmeli ve çocuğa bu bilgilerin kullanılmasına itiraz edip etmediği sorulmalıdır. Çocuğun ÇYYT sürecinin amacını anladığından emin olduktan sonra varsa çocuğun dile getirilen itirazları nedenleri ile kaydedilmelidir. Çocuk geçmişte sağladığı bilgilerin paylaşılmasını istemiyorsa, bu tür bilgilerin ifşa edilmesinin çocuğun yararına olup olmayacağına belirlenmesi için ÇYYT süpervizöründen tavsiye alınmalıdır.

7- Çocuğun Yakınlarının Görüşünü Kavrama

ÇYYT süreci için çok değerli olabileceğinden, çocuğa yakın kişilerden ilgili bilgiler de toplanmalıdır. Bu özellikle ebeveynler (eğer varsa), kardeşler, koruyucu ebeveynler ve vasiler için geçerlidir. Neyin çocuğun yüksek yararına olduğuna ilişkin görüşleri kaydedilmelidir. Bu kişilerin rolleri, kendilerinden doğrudan sınırlı bilgi alınabilen 0-8 yaş grubunda veya kısıtlı iletişim becerilerine sahip çocuklar söz konusu olduğunda özellikle önemlidir.

8- Uzman Görüşü Elde Etme

Bazı durumlarda özellikle travmatik olaylar yaşamış ve zihinsel veya fiziksel sorunları olan çocukları değerlendirirken bir uzmana başvurmak yararlı veya gerekli olabilir. Bu tür bir uzmanlık, çocuğun bilgi sağlama becerisinin örneğin bir travmadan etkilenip etkilenmediğinin belirlenmesine yardımcı olabilir. Soruşturmalar, hiçbir koşulda çocuğun fiziksel veya zihinsel bütünlüğünü ihlal etmemelidir.

9- Çocuğu Bilgilendirme ve Takip Mekanizması

ÇYYT süpervizörü çocuğu takip konusunda bilgilendirmelidir. Ayrıca karar verilir verilmez çocuğun bilgilendirilmesini sağlayacak bir sistem kurmalıdır. Bu sistem çocuğun tüm adımlarda ön bilgilendirme yapılarak sürece dahil edilmesi ile çocuğun kurum ile güvenli bir ilişki kurması hedeflenerek oluşturulmalıdır. KOZA Platformu çocuğa dinlendiğini, anlaşıldığını ve saygı duyulduğunu hissettiren bir takip mekanizması geliştirerek çocuğun tüm süreçlere iş birliği içerisinde katılımını sağlar.

10- Gizlilik

KOZA Platformu yukarıda bahsedildiği gibi çocuğun yüksek yararını gözetmek üzere Türkiye’de faaliyet gösteren resmi kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ile işbirliği içerisinde çalışır. Bu işbirliği ile yapılan protokoller kapsamında çocuk, ailesi, yaşanan zorluk ve hassasiyetler uluslararası standartlara uygun yönlendirme formları kullanılarak, aile ve çocuğun gizliliği korunarak iş birliği içerisinde çalışılan kurumlar ile paylaşılabilir. Aşağıdaki istisnai durumlar haricinde bu paylaşım öncesinde ailenin izni alınır.

Çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak 18 yaşından küçük çocukların

- can güvenliği riski,
- toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma,
- intihar riski,
- ihmal ve istismar gibi durumlarda yasal yükümlölükler gereği gizlilik ihlal edilebilir. Bu durumlarda doğrudan çocukların bilgileri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı en yakın Sosyal Hizmet Merkezi'ne bildirilir.

11- Kayıt Tutma

Görüşme detayları, ÇYYT'ye ilişkin formlar ve diğer materyaller dahil olmak üzere toplanan tüm bilgiler tek bir yerde kayıt altına alınmalıdır ve sadece ilgili kişilerin erişimine açık olmalıdır. Bilgilerin çocuğun yüksek yararına uygun dosyalanması ve paylaşılması sorumluluğu ÇYYT süpervizörüne aittir.

12- Geri Bildirim

KOZA Platformu'nun faaliyetlerinden faydalanan çocukların yüksek yararlarına uygun hizmet aldıklarından emin olabilmek adına bir geri bildirim mekanizması uygulanır. Bu geri bildirim mekanizmasının çalışma usulü Faydalancı Geri Bildirim Mekanizması dökümanı içinde belirlenmiştir.